

Szczepan Czarnecki

Bułgaria wobec COVID-19: gospodarka i strefa euro

Zastosowane przez rząd Bułgarii środki zapobiegawcze, mające na celu ograniczenie rozwoju pandemii COVID-19, powodują istotne straty w bułgarskiej gospodarce. Według prognoz gospodarczych Komisji Europejskiej PKB Bułgarii w 2020 r. odnotuje największy od 23 lat spadek – o 7,2%. Opracowane przez bułgarskie władze programy stymulacji gospodarczej, na które przeznaczono blisko 4,5 mld BGN (2,3 mld EUR), nie są w stanie zapobiec nadchodzącej recesji. Równocześnie premier Bułgarii Bojko Borisow z centroprawicowej partii GERB jako jedno z długoterminowych rozwiązań służących przeciwdziałaniu kryzysowi wskazał jak najszybsze przystąpienie Bułgarii do europejskiego mechanizmu kursów walutowych (ERM II).

Kryzys ekonomiczny. Pandemia COVID-19 oraz podjęte przez rząd Bułgarii środki, mające na celu przeciwdziałanie wzrostowi zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2, w znaczącym stopniu ograniczyły funkcjonowanie gospodarki państwa. Pierwsze dane dotyczące produkcji przemysłowej za marzec 2020 r. wskazują na spadek produkcji o 6,9% w porównaniu z analogicznym okresem sprzed roku¹. Pesymistyczne dla Bułgarii dane przedstawia także opublikowana przez Komisję Europejską (KE) wiosenna prognoza ekonomiczna na 2020 r. Szacuje się, że w bieżącym roku gospodarka Bułgarii odnotuje największy od 1997 r. spadek PKB – o 7,2%. Analiza KE przewiduje również znaczny wzrost bezrobocia – z 4,2% w 2019 r. do 7% w roku 2020 – oraz 18-procentowy spadek inwestycji, co stanowi piąty najgorszy wynik w UE². W odpowiedzi na powstały kryzys 24 marca minister finansów Władysław Goranow (GERB) przedstawił pakiet ekonomiczny, składający się z ośmiu instrumentów pomocowych o łącznej sumie 4,5 mld BGN. Rządowy program pomocowy skierowany jest w największym stopniu do sektora MŚP, osób samozatrudnionych oraz pracowników pozbawionych możliwości pracy.

Małe, średnie i mikroprzedsiębiorstwa. Najważniejszy instrument pomocowy dla sektora MŚP stanowi program pożyczkowy przygotowany wspólnie z Bułgarskim Bankiem Rozwoju (BBR). Priorytetem programu jest zapewnienie firmom płynności finansowej poprzez udzielenie kredytów gotówkowych do kwoty 300 tys. BGN za pośrednictwem banków komercyjnych. Oczekiwany portfel udzielanych pożyczek w ramach instrumentu ma wynieść ok. 2 mld BGN, z czego wkład BBR wynosi 500 mln BGN. Kolejnym instrumentem, mającym stymulować płynność finansową przedsiębiorstw oraz utrzymanie zatrudnienia, jest program oferowany przez fundusz funduszy (FoF). Program wsparty 170 mln BGN zakłada gwarancje pożyczkowe o łącznej wysokości 850 mln BGN od banków komercyjnych. W ramach instrumentu jedna firma przy maksymalnej gwarancji 3,6 mln BGN może otrzymać kredyt w wysokości do 17,5 mln BGN, z 10-letnim okresem spłaty. Fundusz zobowiązał się, że do końca maja będzie posiadał listę kwalifikujących się banków.

Mikrobiznes i start-upy. Specjalny program kredytowy, o łącznym budżecie 24 mln BGN, przygotowano w ramach FoF dla osób samozatrudnionych oraz małych przedsiębiorstw posiadających krótką historię biznesową i napotykających trudności w uzyskaniu standardowego kredytu bankowego. Instrument ten zakłada pożyczki do 50 tys. BGN, z okresem spłaty do 10 lat. Realizacja przygotowanego instrumentu dokonywana jest za pośrednictwem trzech pośredników, do których należą: Pierwszy Bank Inwestycyjny (bułg. ПИБ), SIS Credit (bułg. СИС кредит) oraz Mikrofond (bułg. Микрофонд). W przypadku przedsiębiorstw typu start-up oraz firm z sektora innowacji przewidywane są inwestycje kapitałowe o średniej kwocie 800 tys. BGN, zakładające łączny budżet w wysokości 150 mln BGN.

Rynek pracy i bezrobocie. W celu ochrony miejsc pracy rząd Bułgarii przygotował szereg bezpośrednich instrumentów, wyrażonych w formie programów kredytowych oraz subsydiowanego zatrudnienia. Przy wsparciu Bułgarskiego Banku Rozwoju przygotowany został program udzielania nieoprocentowanych pożyczek

w wysokości do 1,5 tys. BGN. Program kredytowy przeznaczony jest dla pracowników przebywających na urloпах bezpłatnych w wyniku ograniczeń nałożonych w związku z rozprzestrzenianiem się koronawirusa SARS-CoV-2. Po szeregu konsultacji, z końcem marca 2020 r. rząd Bułgarii przedstawił również skierowany do przedsiębiorców program na rzecz utrzymania miejsc pracy w ramach „pakietu 60/40”. Wprowadzony pakiet zakłada pokrycie 60% wynagrodzenia z budżetu państwa, a 40% przez przedsiębiorstwa zobowiązane do utrzymania zatrudnienia. Według założeń Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej blisko 142 tys. pracowników z 9850 firm utrzyma pracę w ramach przygotowanego programu. Przygotowany pakiet stał się jednak przedmiotem krytyki ze strony przedsiębiorców. Według Wasila Welewa, przewodniczącego zarządu Stowarzyszenia Kapitału Przemysłowego w Bułgarii – AIKB (bułg. Асоциация на индустриалния капитал в България), jedynie 1,12% firm skorzystało dotychczas z programu „60/40”³, z czego co trzecia firma uczestnicząca w programie pochodzi z sektora turystyki. AIKB twierdzi, że program nie stanowi odpowiedzi na potrzeby przedsiębiorców i jedynie przedsiębiorstwa w mniejszym stopniu dotknięte sytuacją kryzysową będą mogły wdrożyć proponowany program pomocy. W ramach instrumentów skierowanych do osób, które utraciły pracę w wyniku pandemii COVID-19 bądź których dochód spadł o min. 20%, możliwe jest udzielenie nieoprocentowanych kredytów dla osób fizycznych. Jedna osoba może otrzymać kredyt w wysokości do 4,5 tys. BGN, który należy spłacić w ciągu 5 lat. Kredyty, których łączny szacowany budżet wynosi 170 mln BGN, mają być oferowane przez dwanaście banków komercyjnych.

Mechanizm kursów walutowych – ERM II. Kryzys gospodarczy powstały w wyniku pandemii COVID-19 zintensyfikował działania bułgarskiego rządu dotyczące przystąpienia państwa do mechanizmu kursów walutowych ERM II. W styczniu 2020 r. dyrektor wykonawcza Międzynarodowego Funduszu Walutowego Kristalina Georgiewa potwierdziła, że Bułgaria sprawnie realizuje wymagania dotyczące członkostwa w ERM II i znajduje się na drodze do przystąpienia do strefy euro w 2023 r. 30 stycznia 2020 r. liczbą 140 głosów za, 2 przeciw oraz 66 wstrzymujących się parlament Bułgarii przyjął uchwałę obligującą rząd oraz Bank Centralny do zachowania stałego kursu walutowego – 1,95583 BGN – w okresie poprzedzającym przystąpienie Bułgarii do strefy euro. W lutym 2020 r. premier Bojko Borisow ogłosił możliwe przedłużenie procesu starań o członkostwo w ERM II ze względu na brak konsensusu społecznego i potrzebę społecznej zgody dotyczącej wejścia do strefy euro. Jednocześnie plany złożenia wniosku przełożył na lipiec 2020 r. Z końcem marca prezes Bułgarskiego Banku Narodowego (BNB) Dimitar Radew wskazał, że wyznaczone przez Bułgarię terminy dotyczące przystąpienia do unii bankowej i europejskiego mechanizmu kursów walutowych ERM II są nierealistyczne. W kwietniu 2020 r. premier Bojko Borisow niespodziewanie odnowił temat przystąpienia do mechanizmu ERM II, zapowiadając, że do końca kwietnia Bułgaria złoży wniosek o członkostwo w mechanizmie kursów walutowych. Swoje poparcie wobec członkostwa Bułgarii w ERM II zadeklarował również minister gospodarki Emił Karanikołow, podkreślając, że członkostwo Bułgarii w mechanizmie wzajemnej stabilizacji walut będzie skutkowało wzrostem zaufania ze strony wszystkich państw strefy euro, podwyższeniem ratingu gospodarczego Bułgarii, a w efekcie większym zainteresowaniem ze strony inwestorów. Z końcem kwietnia Bułgaria zwróciła się do Europejskiego Banku Centralnego z wnioskiem o ocenę, co jest kluczowym krokiem w kierunku nawiązania ścisłej współpracy z unią bankową oraz uczestnictwa w mechanizmie ERM II. Według badań opinii publicznej, przeprowadzonych na zlecenie Klubu Ekspertów ds. Gospodarki i Polityki (bułg. Експертен Клуб за Икономика и Политика) przez agencję Trend (bułg. Тренд) w listopadzie 2019 r., wśród 1008 dorosłych respondentów jedynie 19% obywateli Bułgarii popierało przyjęcie euro. 50% Bułgarów deklарowało sprzeciw wobec przyjęcia euro, a 31% badanych wyraziło brak opinii. 54% obywateli Bułgarii oczekiwałoby przeprowadzenia referendum w sprawie wejścia Bułgarii do strefy euro⁴.

Wnioski. Pandemia COVID-19 istotnie przekłada się na sytuację gospodarczą Bułgarii. Negatywne skutki ekonomiczne związane z rozprzestrzenianiem się koronawirusa są widoczne w największym stopniu w produkcji przemysłowej oraz w sektorze usług, w tym w turystyce i hotelarstwie. Największym problemem dla bułgarskich przedsiębiorców pozostaje utrzymanie płynności finansowej firm, w tym zapewnienie wypłaty wynagrodzeń pracownikom, co pozwala przypuszczać, że środki podjęte w ramach instrumentu subsydiowania zatrudnienia mogą ulec przedłużeniu. Problemem dla części przedsiębiorców jest także forma przygotowanych rozwiązań antykryzysowych. Zdecydowana większość zaproponowanych przez rząd instrumentów, które mają na celu

stymulację gospodarki i ochronę miejsc pracy, ma postać kredytów i nie daje przedsiębiorcom gwarancji ich uzyskania. Dodatkową barierę może stanowić także stosunkowo niski poziom informacji na temat proponowanych przez rząd rozwiązań. Według badań przeprowadzonych przez Bułgarskie Stowarzyszenie Przemysłu w kwietniu 2020 r., jedynie połowa badanych przedsiębiorstw jest w pełni świadoma środków antykrzysowych zaproponowanych przez bułgarski rząd, 38% ma częściową wiedzę, a 15% nie posiada żadnej wiedzy na temat możliwych rozwiązań antykrzysowych.

W związku z tym, że bułgarska gospodarka jest silnie powiązana z gospodarką UE, prognozy dla Bułgarii są w dużym stopniu zależne od gospodarek europejskich. Według prognozy KE, pomimo istotnego spadku PKB Bułgarii w bieżącym roku, w 2021 r. Bułgaria odnotuje jeden z wyższych wzrostów gospodarczych (6% wzrost PKB). Ponadto rząd Bułgarii będzie szukał dodatkowych możliwości uzyskania wsparcia z UE w ramach pakietu ratunkowego przygotowanego w odpowiedzi na kryzys gospodarczy. W przypadku ewentualnego przystąpienia do mechanizmu kursów walutowych ERM II rząd bierze pod uwagę możliwość uzyskania wsparcia z Europejskiego Mechanizmu Stabilności. Deklaracja premiera Borisowa dotycząca przyspieszenia działań ma zatem pragmatyczny charakter i jest związana z porozumieniem ministrów finansów państw UE w sprawie pakietu ratunkowego. Premier Bułgarii jest przekonany, że w przypadku utrzymywania się kryzysu związanego z koronawirusem SARS-CoV-2 wejście Bułgarii do ERM II i unii bankowej to jedyny krok ratunkowy dla państwa. Nierozwiązanym problemem dla Bułgarii pozostaje kwestia dokapitalizowania Pierwszego Banku Inwestycyjnego (Първа инвестиционна банка). Spełnienie tego warunku, zgodnie z zaleceniami wydanymi przez Europejski Bank Centralny, pozwoli Bułgarii uzyskać najprawdopodobniej pozytywną decyzję dotyczącą członkostwa w ERM II już w lipcu 2020 r.

¹ Narodowy Instytut Statystyczny Republiki Bułgarii: Wskaźniki Produkcji Przemysłowej, Marzec 2020; https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/IPI_SAWDA_2020-03_9T49UOH.pdf [dostęp: 13.05.2020].

² Komisja Europejska, European Economic Forecast – Spring 2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip125_en.pdf [dostęp: 13.05.2020].

³ Stowarzyszenie Kapitału Przemysłowego w Bułgarii, Uczestnictwo w programie „60/40”, <http://bica-bg.org/хронология-и-мащаб-на-провала-с-мяркат/> [dostęp: 13.05.2020].

⁴ Klub Ekspertów ds. Gospodarki i Polityki: Społeczne i polityczne postawy Bułgarów dot. euro i lewa, https://ekipbg.com/wp-content/uploads/2020/01/EKIP_Doklad_Sociologia_Evro_2020-01.pdf [dostęp: 13.05.2020].